

Reorientering

En revitalisering
af Hillerød Hospital

Afgangsprogram
Forår 2021

Nikoline Kjær Jensen
Stud140199

Vejleder: Lizette Araza Jensen

Institut for Bygningskunst, By og Landskab
Arkitektur, Rum og Tid

Introduktion	9
Afsæt	11
Kontekst	15
Landskab	19
Bygningsanlæg	23
Problemfelt	27
Program	29
Anvendelse af FN's verdensmål	35
Metode	37
Baggrund	41
Kilder	43

Hillerød Hospital 1943¹

"Livet aflejres som et vidnesbyrd gjort fysisk af mærker, objekter og ibrugtagninger. At se hvordan gaden ændres over tid med dens vækster og kridtstreger og tags og opklæbninger er som at møde disse hjemmehørende og gennem dem lære gaden at kende; dens muligheder og begrænsninger; dens sjæl."

Hauderowicz & Serena (2019)

Hillerød Hospital 2019

Relokalisering

Når Nyt Hospital Nordsjælland efter planen åbner i 2022, kommer det til at erstatte de eksisterende hospitaler i Hillerød, Frederikssund og Helsingør. Der vil derfor stå en stor bygningsmasse og landskab tilbage, som skal omdannes og tænkes på ny. Jeg vil undersøge hvordan Hillerød Hospital kan revitaliseres, nu det ikke længere skal agere hospital.

I projektet vil jeg udvikle en strategi for omdannelsen, der skal indeholde et fokus på de eksisterende kvaliteter og potentialer, samtidig med at der tilstræbes en reorientering af hospitalsgrunden. I afgangsprogrammet beskrives sitet samt den tilgang jeg ønsker at tilgå projektet med. Programmet præsenterer nogle af de spørgsmål, jeg stiller til sitet, som en del af det tidlige stadie af projektet.

Hillerød Hospital 1954

Bygningskulturen og den fælles hukommelse

Et hospital er for de fleste mennesker et særligt sted. På et hospital bliver mennesker forvandlet til patienter, som skal undersøges, behandles eller plejes. Hvis ikke man selv er patient, er man pårørende til en patient. Samtidig er det også på hospitalet de fleste føder deres børn. Det er derfor en bygningstypologi der er forbundet med livsvigtige oplevelser på godt og ondt.

Når hospitalsfunktionerne flytter ud, er området selvsagt ikke længere et fungerende hospital. Men minderne, historien og kulturarven vil stå tilbage - manifesteret i fysiske spor i form af bygninger, veje, parkeringspladser, haver m.m. Jeg ønsker at hospitalets hukommelse skal med videre i omdannelsen af området samtidig med at der skrives videre på historien. Jeg tror på, at hospitalsområdets historie vil være med til at skabe kvalitet og atmosfære, som der kan springe nyt liv ud af.

Det jeg vil undersøge i mit afgangsprøve kredser om disse spørgsmål: Hvordan kan hospitalsområdet reorienteres, så det får en synergi med lokalområdet? Hvordan kan bygningsanlæggets historie som Hospital anvendes som identitet for området fremadrettet, samtidig med at der gøres rum for nye begivenheder og funktioner?

Udsigten fra taget af en af hospitalets bygninger. Det gule bygningsanlægs aksiale opbygning fornemmes og Frederiksborg slot kan anes i horisonten.

Mellem slot, by og skov

Hillerød by har form som en trekløver, med byens centrum og Frederiksborg Slot i midten. Det gamle hospital er placeret på det ene blad i trekløveren, i den østlige del af byen, tæt på både by og skov. Tager man mod hospitalet fra vest, som man som oftest vil, går ruten op ad bakke ad de asfalterede veje, der snor sig forbi et par specialforretninger og dagligvarebutikker, inden man ankommer til et parcelhuskvarter. Her ligger hospitalet omgivet af parcelhuse og små villaveje. Syd for hospitalet er psykiatrisk hospital placeret på den anden side af vejen, fungerende som sin egen enhed.

En del af bygningsanlægget er organiseret omkring en akse, der peger ned mod byen og Frederiksborg Slot. I kraft af det kuperede og hævede terræn, er man på den gamle hospitalsgrund hævet over den resterende by vest for, og vil derfor kunne nyde et langt vu fra de højeste bygninger på hospitalsgrunden, udover de mange røde tegltage, helt ned til slottet med dertilhørende slotshave og -sø.

Fredensborg Slot

Fredensborg Slotshave

Københavnsvej

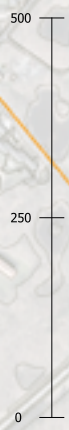
Slotsarkaderne
indkøbscenter

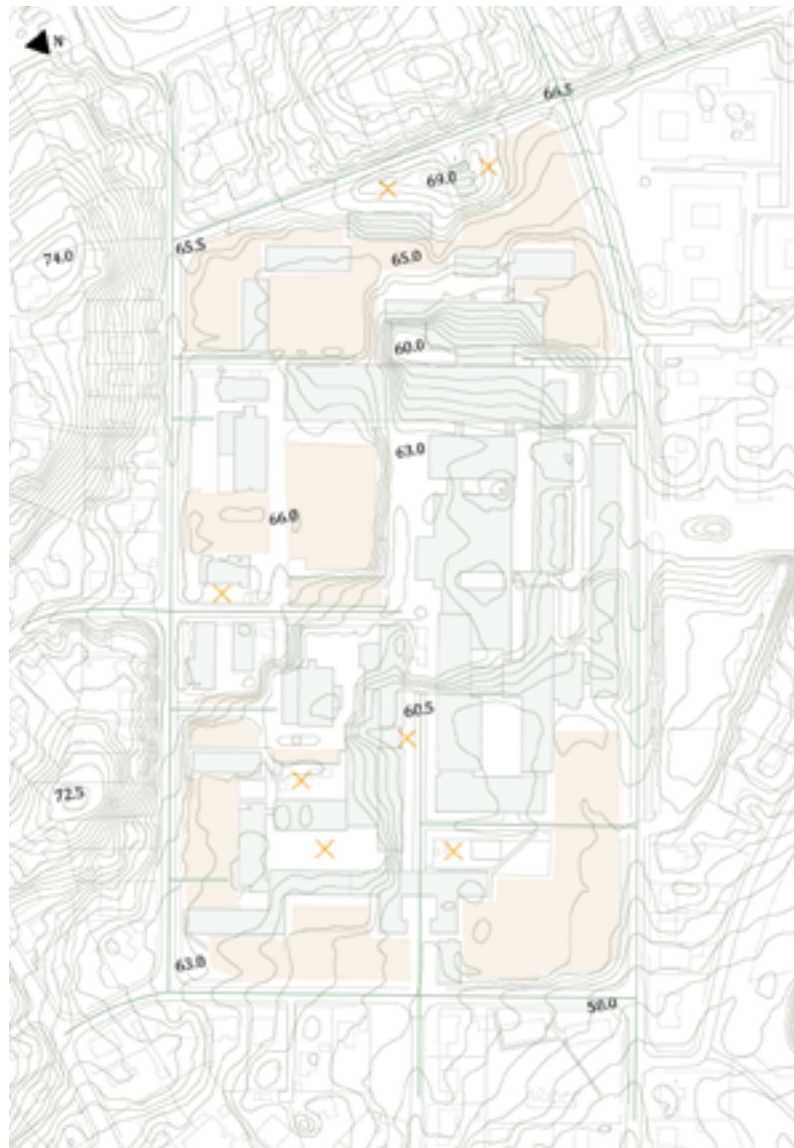
Centralt torv
og indkøbsgade

Hillerød station,
S-tog og lokalbaner

Hillerød Hospital

Store Dyrehave

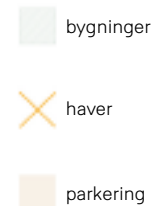

Et terrasseret landskab

Hospitalsområdet skiller sig ud fra omgivelserne, som en ø midt i parcelhuskvarteret, omgivet af en bred vej hele vejen rundt. Grundens kant er domineret af asfalterede parkeringspladser, der fungerer som en slags usynlig grænse, der kun overtrædes, hvis man har et ærinde.

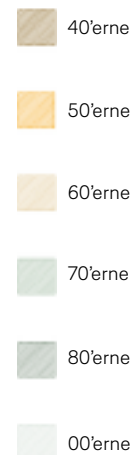
Hospitalsgrunden er en del af et bakket landskab, der er opadgående mod vest. Man bevæger sig op og ned ad flere terrasseringer, som man bevæger sig igennem hospitalsområdet. Hospitalet har en organisering som sin egen enhed med flere forskellige fritstående bygninger, flettet sammen af interne gader med nicher og passager under og omkring bygningskroppene. Landskabets udformning med niveauspring, i form af ramper og op- og nedtrapninger, giver en fornemmelse af et komplekst område, der i høj grad er organiseret i lag og med mange hæftninger i både bygningsvolumener og landskab, vertikalt og horisontalt.

En konstant forandring

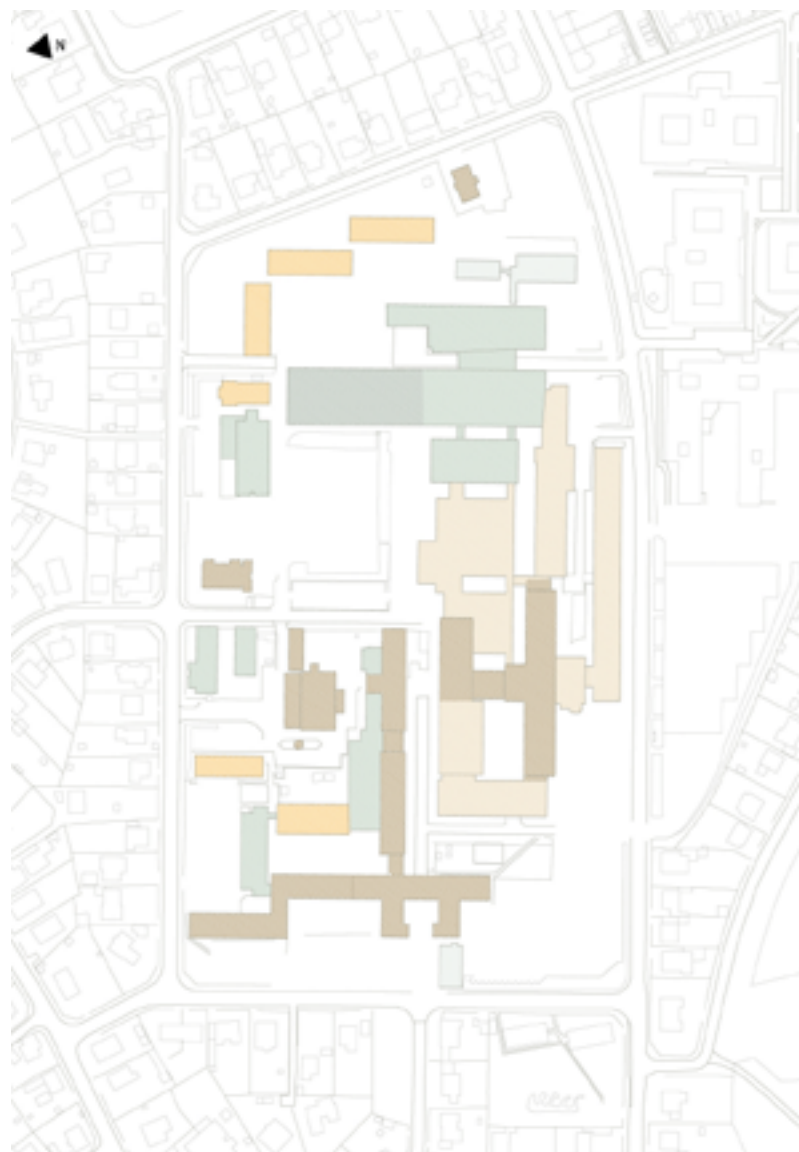
I 1932 købte Hillerød Kommune en nedbrændt gård, Sandviggård, og de dertilhørende landbrugsarealer med henblik på at opføre Hillerød Hospital². Det nye hospital blev indviet i 1943 og erstattede Frederiksborg Sygehus, som lå et andet sted i byen. I årenes løb er hospitalet blevet tilbygget og moderniseret over flere omgange. Særligt i 1960'erne blev der bygget til; ny patientfløj med 43 ekstra senge, fødeafdeling og tuberkulosestation. Derudover blev der bygget en særskilt børneafdeling, som et af de første steder i Danmark³.

Et hospital er som en maskine i konstant forandring, i takt med at lægevidenskaben udvikles. Nu vurderes det, at der ikke længere skal skrues på det gamle hospital, men at det skal afløses af et helt nyt super-sygehus. Det stiller os som samfund tilbage med en bygnings- og kulturarv, som vi skal forholde os til. Derfor må vi vurdere, hvordan vi kan revitalisere det eksisterende. Med en intention om at bevare eksisterende kvaliteter, uden at have berøringsangst og romantisere det der er. Kan revitaliseringen indeholde en fortsat foranderlighed i gennem nye programmer? En så specifik anvendelse, som hospitalsfunktionen er, kræver tilpasning, og Hillerød Hospital vil endnu engang gennemgå forandringer - denne gang en større en af slagsen.

"Ved at bevare de bevaringsværdige bygninger, vil disse bidrage til en attraktiv bydel med sin helt egen særlige karakter og historie. Samtidig vil blandingen af nyt og gammelt byggeri gøre, at fortællingen om områdets historie og kulturarv bevares [...]"

Hillerød Kommune (2017)

Bygningstypologier

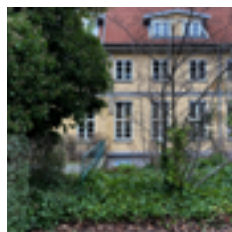
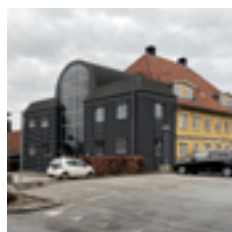
Bygningerne på det gamle hospital rummer mange forskelligartede funktioner, og dermed også bygninger af meget varierende karakter. Mange af bygningerne har naturligvis hospitalsspecifikke funktioner. Ambulatorier og sengeafsnit er placeret i den sydlige del af anlægget i bygn. 01-10 og 15, med hovedindgang fra syd (bygn. 00) og akutmodtagelse fra nord (bygn. 04). Dertil kommer kapel og lighus (bygn. 58-59) og laboratorie og blodbank (bygn. 16). Derudover er der bygninger med funktioner, som ikke i lige så høj grad er hospitalsspecifikke, herunder; børnehave og vuggestue (bygn. 55-56), boliger (bygn. 54 og 60), patienthotel (51A), industrikøkken og kantine (bygn. 52A), kontorer, konference- og undervisningslokaler (bygn. 50, 51B, 52C).

Særligt bygningerne med ambulatorier og sengeafsnit er kendetegnede ved at være organiseret med lange fordelingsgange i midten af bygningen, med lokaler ud mod facaderne, enten brugt til kontorer, undersøgelsesrum eller sengestuer. Det er derfor bygninger der er forholdsvis dybe, mens bygningerne anvendt til kontor og bolig har karakter af smallere bygningskroppe.

Porthuset (bygn. 50) er en del af det oprindelige hospital fra 1943, og det er det første du møder, hvis du ankommer fra Sandviggårdsvej i vest. Bygningen er udpeget som bevaringsværdi med en SAVE-værdi 3.

Etagemeter (eks. kld.)	87.800 m ²
Grundareal	98.690 m ²
Bebyggelsesprocent	90%

Karaktertræk

Som sin egen organisme har hospitalsgrunden en intern orden. Særligt den ældste del af anlægget er karakteriseret ved at indeholde mange symmetriske elementer, og være bygget op omkring en akse, i forlængelse af det gamle porthus. I denne del af bygningsanlægget har stueetagerne en særlig karakter, med søjler, udhæng, passager og plads til parkering af både cykler og biler.

Bygningsvolumenerne er varierede, særligt i kraft af tilbygninger og sammenhæftninger. Flere steder ses den historiske udvikling over tid, i form af sammenstød imellem ældre og nyere bygninger. Der er en overvægt af gule bygninger med rødt tegltag, enten pudset, eller i gule mursten.

Flere steder er der i mellemrummene mellem bygningerne små haver, der giver variation i udeområderne og små lommer til ophold og passage.

.....
 "Reorientering af byerne handler bl.a. om at
 gøre grænserne porøse. Planlæggerne må
 placere sig i kanten af byen, ikke i midten, for
 at forstå, hvad der foregår"

.....
 Kvorning, Jens (2019).

Reorientering

Hospitalsområdet er placeret midt i et boligkvarter med hovedsagligt parcelhuse i nær kontekst. Set både ud fra et bæredygtigheds- og socialt perspektiv indeholder parcelhuset som typologi en række udfordringer inden for transport, forsyning, arealforbrug og ejendomsret. Parcelhuset er resourcekrævende, og tilgodeser det individuelle behov, ikke det kollektive. De sidste 30 års øgede velstand har fjernet behovet for fællesfaciliteter som vaskeri og badeanstalter. Det har medført en større grad af individualisering, hvor 'alle' har de fornødne maskiner og værktøjer til at vedligeholde parcelhuset og haven på egen matrikel. Der er en selvtilstrækkelighed til stede, som minimerer graden af naboskab. Eftersom der sjældent er hverken arbejdspladser eller egenproduktion i kvarteret, kører beboerne ud af området for at arbejde, mens der fragtes ressourcer ind⁴.

Hospitalet ligger der i midten, som en lukket organisme, blandt de mange parceller. Er der et potentiale i at skabe en synergi imellem hospitalsgrunden og parcelhuskvarteret? Kan vi retænke organiseringen og vende orienteringen af hospitalsgrunden, og skabe synergi med det omkringliggende boligområde? Kan det gamle hospitalsområde integreres i parcelhuskvarteret og afhjælpe nogle af de udfordringer, som det repræsenterer?

Det akisale forløb bliver brudt af et trappeforløb (bygning 3).

Vision

I dag er hospitalet i kraft af dets funktion et område, hvor de fleste kun kommer, såfremt de har et ærinde. Jeg vil åbne området for offentlig tilgængelighed med funktioner, der gavner lokalområdet. Det gamle hospital skal være et sted i byen, som beboere, nye som gamle, indtager og har gavn af. Jeg vil i projektet arbejde primært inden for hospitalsgrunden, men have blik for at sitet indgår i en større sammenhæng i den omkringliggende by, med forbindelser der rækker ud over hospitalgrundens afgrænsning.

De følgende begreber er opstillet som operationelle ord, der kan være afsæt i udviklingen af projektet; foldning, foranderlighed, katalysator, porøsitet. Begreberne handler om visionen om at skabe et område, der ikke er statisk, men fortsat er levende og i udvikling, og hvor parcelhusets selvtilstrækkelighed ikke dominerer. Jeg vil gøre op med parcelhusenes skræpe grænser mellem offentligt og privat, og tilføje det parcelhuskvarteret ikke har - den porøse gade, offentlige funktioner og mødesteder. I parcelhuskvarteret tænkes der i matrikler. Ved at tænke byen i lag, stablede som overlappende, vil jeg tilstræbe at det nye område kan bidrage til hele kvarteret.

Den eksisterende bygningskultur og landskab skal fremme en identitetsfølelse, så områdets mange historiske lag fornemmes, som en kobling mellem fortid og fremtid. Jeg har en ambition om at reorientere hospitalsområdet og opløse områdets skarpe grænse til omgivelserne. Jeg ønsker at undersøge om stedet kan fungere som en katalysator for en fortsat udvikling, og påtage sig rollen som et nyt både arkitektonisk rumligt og aktivitetsmæssigt fortætningspunkt. Ambitionen er at skabe en åbning til nye begivenheder og programmatisk potentialer.

Et foranderligt landskab. Collage, 9. semester

Foranderlig (adj.), Foranderlighed (sb.)

..... "det at kunne forandres eller ofte at forandre sig"

..... Ord i nærheden:
 omskiftelig, omskiftende, varieret, afvekslende, differentiell,
 aftagende, tiltagende, dynamisk, levende, bevægelig, fleksibel,
 adaptiv, smidig, bearbejdelig, deformerbar, foreløbig, flydende,
 flygtig, forgængelig, ubestandig, ustabil

Katalytisk, (adj.), Katalysator (sb.)

..... "person eller omstændighed der virker fremmende for en
 bestemt udvikling"⁵

..... Ord i nærheden:
 tilgrundliggende, igangsættende, udslagsgivende, afgørende,
 altafgørende, årsagsbestemt, kausal, determineret

Porøs (adj.), Porøsitet (sb.)

..... "fuld af små huller; med en løs og let struktur om jord, sten,
 plantedele m.m."

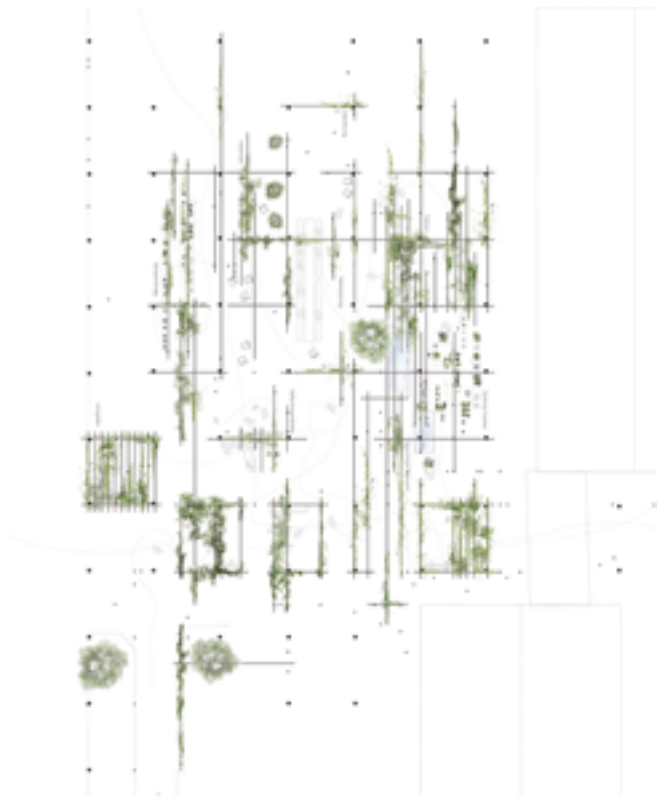
..... Ord i nærheden:
 sart, tynd, løs, hul, gennemhullet, utæt, revnet, sprukken, i
 stykker, forvitret, afskallet, eroderet, nedbrudt, skørnet, mør,
 skrøbelig, let, spinkel

Foldet, (adj.), Foldning (sb.)

..... "frembringe noget ved at bukke eller bøje et materiale sammen"
 eller " frembringe folder i en overflade"

..... Ord i nærheden:
 slå folder, folde, folde sig, krølle, rynke, pose, bukke, knække,
 forkrøppe, flekse, sprække, fordybe, forskyde, dele, lagdele,
 forsænke

Den Danske Ordbog (2018)

Plantegning af byrum, Sted Cph (2018)

“Den porøse gade giver plads, når den i sommervarmen får folk til at flytte sig ud i små oversete nicher i fortovet, som var dét nu husets stuer. [...] På byens trapeafsatser og i mærkelige afkroge rundt omkring ses potteplanter og legetøj og trehjulede cykler, der danner små sælsomme steder: Alt dette er aflejringer af liv, som gaden muliggør, fordi den er porøs nok til, at de, der har hjemme her, kan gribe fat og sætte deres spor.”

Hauderowicz & Serena (2019).

Mål 3:
**Sikre et sundt liv for alle og fremme
 trivsel for alle aldersgrupper.**

Delmål 3.4:

Fremme mental sundhed og trivsel.

Definition: Inden 2030 skal tidlig dødelighed, som følge af ikke-smitsomme sygdomme, reduceres med en tredjedel gennem forebyggelse og behandling, og mental sundhed og trivsel skal fremmes.

Mål 11:
**Gøre byer, lokalsamfund og
 bosættelser inkluderende, sikre,
 robuste og bæredygtige.**

Delmål 11.7:

Giv alle adgang til grønne offentlige rum.

Definition: Inden 2030 skal der gives universel adgang til sikre, inkluderende og tilgængelige, grønne og offentlige rum, især for kvinder og børn, for ældre mennesker og for personer med handicap.

Verdensmål - Danmarks Officielle webside (2021)

Et inkluderende pusterum

FN's verdensmål er først og fremmest en forandringsdagsorden, og målene kan ikke forstås eller handles på individuelt - de hænger sammen, ligesom den verden, de afspejler. På trods af dette, vil det være umuligt at fokusere på alle mål på en gang i et afgangspjækt. Jeg har derfor udvalgt to mål, som jeg vil bruge aktivt i pjæktet; mål 3 og 11.

Som en del af hospitalets arv ønsker jeg at have fokus på den menneskelige trivsel og velvære i udviklingen af hospitalsgrunden. Stress er blevet en folkesygdom i Danmark - ifølge stressforeningen oplever 10-12% af danskerne symptomer på alvorlig stress hver dag⁶. Det er vigtigere end nogenside at fokusere på sit helbred, og tage sig retten til et pusterum fra en hektisk hverdag. Mål 3 handler netop om at sikre et sundt liv og fremme trivsel for alle.

I fremtiden kommer 70% af os til at bo i byerne. Vi bliver flere og flere mennesker i verden, som alle skal bo og leve (og trives) på den samme plads, som vi gør nu⁷. Mål 11 omhandler det byggede miljø, defineret som byer og lokalsamfund. Lige præcis dette mål understreger særligt vigtigheden af vores fag, arkitekturen, fordi de fysiske rammer har en stor rolle, når det kommer til bæredygtig udvikling. Bosætning og udviklingen, forvaltningen og organiseringen af vores byer er afgørende i den forbindelse, og har indvirkning på mange andre områder, som fx. de sociale- og kulturelle parametre. Delmål 11.7 handler om at skabe inkluderende og tilgængelige offentlige rum for alle. Her ser jeg en fin forbindelse til mål 3.4 omhandler mental sundhed og trivsel, som jeg finder interessant at arbejde med i dette pjækt.

En strategisk kortlægning, 9. semester

Projektets faser

Projektet er opdelt i tre faser: analyse, strategi og nedslag.

› Fase 1: Registrering og analyse

I den første fase vil jeg foretage en registrering og analyse af hospitalsgrunden, med blik på koblingen til den omkringliggende by, eksisterende bygningsvolumener, byrum og landskab. Dette vil jeg gøre ved hjælp af fotografering, studie af historiske tegninger og fotos, samt mapping af de nuværende forhold.

› Fase 2: Strategisk fremkaldelse

På baggrund af den forudgående analyse, undersøges og fremkaldes en strategi for hele området, som ikke nødvendigvis er udtømmende, men peger på stedets potentialer. Strategien fremkaldes igennem model- og/eller tegningskonstruktioner, der skal diskutere stedets syntese med konteksten og mulige programmer. Strategien vil have karakter af en overordnet situationsplan.

› Fase 3: Nedslag og præcisering

I forlængelse af strategien vil jeg udvælge et eller flere konkrete nedslag, som jeg vil viderebearbejde og skildre rumligt på baggrund af den overordnede strategiske plan.

Et nedslag på Anholt. Plan og snit, 8. semester

Fremstilling

Materialet vil blive bearbejdet med disse tre objektiver, og deres relation til hinanden:

- › Landskabet
- › Bygningen
- › Kroppen

Projektet kommunikeres igennem tegninger og illustrationer samt tekst:

- › Situationsplan
- › Modelundersøgelser
- › Plan, snit, opstalt
- › Diagrammer
- › Rumlige illustrationer
- › Tekstlige forløb

Grundet de nuværende Covid-19-omstændigheder, forventes det, at det meste af mit arbejde bliver udarbejdet digitalt.

Ansættelser	Studieforløb	Semesterprojekter			Studierejser
Realdania Praktikant og studentermehjælper 2019-2021	Kandidat Arkitektur, Rum og Tid, IBBL Ved programledere: Guro Sollid/ Maja Zander/ Kristine Annabell Torp	E20	9. sem.	Et industrielt anlæg - Prøvestenen Vejl: Lizette Araza Jensen	Anholt Hydra, Grækenland
		F20	8. sem.	Mørketurisme på Anholt Vejl: Maja Zander	
		E19	7. sem.	Et urbant laboratorium - Refshaleøen Vejl: Guro Sollid/ Maja Zander	
Freja ejendomme Praktikant og projektmedarbejder 2017-2018		E17-F19		[studiepause 2 år]	
Arkitektforeningen Sekretær 2016-2017	Bachelor Heldhed og del, IBD Ved programledere: Jørgen Hauberg/ Jacob Bang	F17	6. sem.	Praktik Freja ejendomme	Japan
		E16	5. sem.	En kirke i Nordhavnen Vejl: Ali Tabatabai/ Jacob Bang	Tyskland
		F16	4. sem.	Huset i byen, byen i huest Vejl: Jørgen Hauberg/ Tom Mose	Norditalien
Schmith Hammer Lassen Modelbygger 2016		E15	3. sem.	Et vertikalt arkitektonisk objekt Vejl: Jørgen Hauberg/ Jens Kristian Seier	
NNE Pharmaplan Modelbygger 2014-2015		F15	2. sem.	Naturcenter Bognæs Vejl: Jørgen Hauberg/ Jens Kristian Seier	Finland
		E14	1. sem.	En bolig - et rum Vejl: Jørgen Hauberg/ Jens Kristian Seier	Holland

En af hospitalets ældste bygninger, med indbyggede altaner ud for patientstuerne (bygn. 1).

Litteratur- og kildeliste

- › Abraham, Anders (2019). Man bygger ikke et offentligt rum, man skaber det. I *Byen, Rummet og det Fælles*, s. 86-87. København: Arkitekturforlaget.
- › Den Danske Ordbog (2018). Ordbog [Database] Lokaliseret på: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=foranderlig>
- › Frederiksen, Signe (2017). Månedens billede i december [Artikel] Lokaliseret på: <https://hilbib.dk/nyheder/nyt-fra-bibliotekerne/maanedens-billede-i-december-0>
- › Hauderowicz, Dominigue & Serena, Kristian Ly (2019). *Gadens porøsitet. I Offentlighedens Rum*, s. 85-87. København: Forlaget Møllegades Boghandel
- › Hillerød Kommune (2017). *Kommuneplan 2017 Hillerød Kommune*.
- › Kvorning, Jens (feb. 2019) Tanker om byen. I *Arkitekten* vol. 121, s. 33-25. [Artikel] København: Akademisk Arkitektforening
- › Olsen Brøsch, Maria (u.å.). *Hospitalet i Nordsjælland - historisk tilbageblik* [Artikel] Lokaliseret på: <https://www.nordsjaellandshospital.dk/om-hospitalet/organisation/historisk-tilbageblik/Sider/Hilleroed.aspx>
- › Poulsen, Jakob (2017). *Historien om Sandviggaard* [Artikel] Lokaliseret på: <https://hilbib.dk/nyheder/nyt-fra-bibliotekerne/historien-om-sandviggaard>
- › Richardson, Katherine (2019) *Hvordan skaber vi bæredygtig udvikling for alle?* København: Informations Forlag.
- › Sted Cph (2018) *Commoning Kits, Udstilling På Malmö Form* [Artikel] Lokaliseret på: <https://sted-cph.dk/portfolio/commoning-kits/>
- › Stressforeningen (2021). *Tal og fakta om stress* [Artikel] Lokaliseret på: <http://www.stressforeningen.dk/stress-og-statistik/>
- › Verdensmål - Danmarks Officielle webside (2021). *De 17 verdensmål* [Artikel] Lokaliseret på: <https://www.verdensmaal.org/maalene>

Slutnoter

- 1 Frederiksen (2017)
- 2 Poulsen (2017)
- 3 Olsen Brøsch (u.å.)
- 4 Abraham (2019)
- 5 Den Danske Ordbog (2018)
- 6 Stressforeningen (2021)
- 7 Richardson (2019)

Luftfotos er hentet fra Danmarks Miljøportal, arealinformation.miljoportal.dk
Skråfotos er hentet fra dingeo.dk

